

Узаемасувязі беларускай і ўкраінскай эміграцыі міжваеннага часу (па матэрыялах беларускай эмігранцкай прэсы)

Перыядычныя выданні беларускай дыяспары — адна з асноўных крыніц па гісторыі эміграцыі. Аналіз іх матэрыялаў дазваляе зрабіць высновы пра асноўныя кірункі дзейнасці беларускай супольнасці на Захадзе, у тым ліку пра яе сувязі з украінскай дыяспарай. Тэма ўзаемасувязей дыяспар у эміграцыі ў міжваенны час распрацавана слаба, але з'яўляецца актуальнай і запатрабаванай, паколькі цесныя эканамічныя, палітычныя і культурныя кантакты беларусаў з прадстаўнікамі іншых народаў спрыялі іх сацыяльнай адаптацыі ў новым асяроддзі.

Газеты і часопісы беларускай эміграцыі міжваеннага часу — дастаткова рэдкія выданні, частка якіх не захавалася ні ў замежных, ні ў беларускіх бібліятэках і архівах. Эмігранцкія выданні друкаваліся невялікімі тыражамі, часта здаралася так, што выходзіў толькі першы нумар газеты ці часопіса, пасля чаго выданне спыняла сваё існаванне. Адсутнасць некаторых перыядычных выданняў у беларускіх і замежных бібліятэках тлумачыцца не толькі слабой распаўсюджанасцю прэсы, але і тым фактам, што чытачы далёка не заўсёды захоўвалі іх у сваіх прыватных калекцыях. Пра шэраг перыядычных выданняў інфармацыю можна знайсці ва ўспамінах эмігрантаў ці ў бібліяграфічных даведніках.

Калекцыі перыядычных выданняў беларускай дыяспары захоўваюцца ў фондах беларускіх бібліятэк, архіваў, навуковых цэнтраў: Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь, Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа, Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь, Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, Музея беларускага кнігадрукавання ў Полацку. Тут захоўваецца частка выданняў беларускай дыяспары, якія выйшлі з 1918 па 1939 г.: "Американский белорус", "Белорусская трибуна" (ЗША), "Бюлютэнь "Хаўрусу" беларускіх работнікаў у Францыі", "Рэха" (Францыя), "Беларускі студэнт", "Прамень", "Наш прамень", "Новы Прамень", "Перавясла", "Iskry Skaryny" (Чэхаславакія). Асобныя нумары перыядычных выданняў захоўваюцца ў прыватных калекцыях беларускіх гісторыкаў.

Некаторых газет і часопісаў у Беларусі няма, аднак згадкі пра нумары асобных выданняў ёсць у бібліяграфічных даведніках, у прыватнасці, у рабоце Вітаўта і Зоры Кіпеляў "Бібліяграфія беларускага друку на Захадзе: Часопісы, газеты"¹. Гэтая бібліяграфія скла-

КОВАЛЬ Вольга Уладзіміраўна — асістэнт кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта (БДТУ), кандыдат гістарычных навук, член Саюза пісьменнікаў Беларусі. Нарадзілася ў г. Бабруйск Магілёўскай вобласці. Закончыла гістарычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, аспірантуру БДТУ. У 2006 г. абараніла кандыдацкую дысертацыю. Аўтар 46 навуковых артыкулаў. У 2008 г. апублікавала манаграфію "Перыядычныя выданні беларускай дыяспары як гістарычная крыніца (1939—1960 гг.)".

НАЧНЫ СЪВЕТАГЛЯД.

пасьвячаецца В.М-скай.

Центральная
Бібліятэка

I. 2324-A

Ноч падзяліла... Сьвета-дзве? Жыва!
Шоугаем!... сьлізка!... Балота ці кроу?
Сыкаюць цені... Абоймы... Тужліва
Дбайце аб волі! Волі!
Хрыпат братоў...
Душаць!.

Людзі ці зьверы? -
Сэрца гвалтоўна б'ецца у дзьверы
Залезня дзьверы жыцця.-
Волі! Волі!
Сьвету праменьчык хаця!
Так ня было і ня будзе нікрлі!
Ландуг-спавіач з адчаю зубамі-
Скродат, стагнаньне...
Пры катаваньню для мук тамаванья
Робяць сьвятymi славамі:
"Жыві Беларусь-сьвятліца працоўных!"
Ах, колькі-ж есьць мук ня вымоўных!

II.

Агнем свае помсты
Мы цемру запалім,
Тугу, безнадзейнасьць
Разьвеем, расплавім!
Агонь у нявольных
Руках судзьдзя строгі:
У попял заменіць
Кайданы, вастрогі.
Агню не давалі
Багі-лікадзёі

Цэнтральны дзяржаўны бібліятэчны ўніверсітэцкі імя Я.К.Сяргея
Бібліятэка ІІІ. № 2324

дзена ў першую чаргу паводле эмігранцкай прэсы, якая захоўваецца ў Нью-Йоркскай публічнай бібліятэцы, Беларускай бібліятэцы імя Францыска Скарыны ў Лондане, Нацыянальнай бібліятэцы Польшчы, замежных сховішчах і г. д. Даследчыкі прыводзяць дастаткова шырокі спіс перыядычных выданняў, аднак ён усё ж няпоўны.

Важным бібліяграфічным выданнем з'яўляецца таксама кніга Ежы і Яніны Трачукоў "Анатаваная бібліяграфія беларускіх часопісаў, выдадзеных у 1918—1939 гг. у Заходняй Беларусі і эміграцыі" (на польскай мове)², якая захавалася часткова ў Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь. Каштоўнасць гэтага даведніка — у кароткай характарыстыцы асноўнай тэматыкі прэсы беларускіх эмігрантаў. Аўтары апісалі асаблівасці перыядычных выданняў, пералічылі іх асноўныя тэматычныя кірункі і найбольш актыўных аўтараў. Анаталіі выданняў дазваляюць прасачыць асноўныя рубрыкі прэсы, зрабіць выснову пра яе ўплыў на чытачоў. Ёсць у бібліяграфіі і інфармацыя пра матэрыялы ўкраінскіх эмігрантаў, апублікаваныя на беларускай мове пераклады твораў пісьменнікаў Украіны.

У адзначаных бібліяграфічных даведніках пералічаны перыядычныя выданні беларускай эміграцыі, якія выдаваліся з 1918 па 1939 г., аднак адсутнічаюць у беларускіх бібліятэках: "Праўда" (ЗША), "Барацьба", "З роднага краю", "Абвесткі беларускага дзяржаўнага прэс-бюро" (Германія), "Замежная Беларусь", "Бюлетэнь аб'яднання беларускіх студэнцкіх арганізацый", "Нацыянальныя праблемы", "Бюлетэнь загранічнай групы Беларускай партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў", "Бюлетэнь Рады БНР" (Чэхаславакія)³.

Выкарыстанне інфармацыі перыядычных выданняў беларускай эміграцыі патрабуе ад гісторыкаў грунтоўнага і крытычнага аналізу зместу саміх публікацый, тэндэнцый развіцця друку, яго асаблівасцей. На аснове матэрыялаў прэсы можна зрабіць выснову пра актыўнасць міжнацыянальных кантактаў беларусаў за мяжой. Пры аналізе эмігранцкай перыядыкі важна даведацца пра асобу аўтара публікацыі і выдаўца газеты ці часопіса, а гэта задача ўскладняецца адсутнасцю іх сапраўдных прозвішчаў на старонках газет і часопісаў. Выдаўцы эмігранцкай прэсы часта аднабакова асвятлялі падзеі на радзіме, зыходзячы са сваіх палітычных перакананняў.

Захаваныя нумары перыядычных выданняў дазваляюць вылучыць агульныя тэндэнцыі развіцця прэсы, вызначыць асноўныя і найбольш актуальныя для беларускай эміграцыі тэмы. Яны дазваляюць узнавіць гістарычную карціну развіцця кантактаў паміж беларусамі і ўкраінцамі на Захадзе. На старонках беларускіх газет і часопісаў сістэматычна публікаваліся артыкулы пра агульныя палітычныя акцыі і культурныя мерапрыемствы беларусаў і ўкраінцаў, матэрыялы, у якіх дзейнасць украінскай дыяспары апісвалася ў якасці прыкладу для дыяспары беларускай.

Большасць перыядычных выданняў выдавалася на беларускай мове, аднак некаторыя газеты і

часопісы выходзілі на рускай мове. Пераважная большасць газет і часопісаў друкавалася кірылічным шрыфтом.

Аналіз спісу выданняў беларускай дыяспары міжваеннага часу дазваляе зрабіць выснову, што найбольш актыўнай выдавецкай дзейнасць была ў Чэхаславакіі. Тлумачылася гэта акалічнасць наяўнасцю тут вялікай колькасці беларускай моладзі — самай актыўнай часткі эмігранцкай супольнасці. Менавіта ў Празе беларускія студэнты аб'ядноўваліся ў грамадскія і палітычныя арганізацыі, якім быў патрэбен свой друкаваны орган.

Палітычная сітуацыя ў Чэхаславакіі ў міжваенны час значна адрознівалася ад сітуацыі ў іншых краінах. Менавіта тут з 1921 г. рэалізоўвалася так званая "руская акцыя" — праграма чэхаславацкай дапамогі бежанцам з Расіі. Урад першага прэзідэнта Чэхаславацкай Рэспублікі Томаша Г. Масарыка аказаў сур'ёзную падтрымку эмігрантам з былой Расійскай імперыі, ствараючы спецыяльныя адукацыйныя праграмы для моладзі, у тым ліку ўкраінскай і беларускай. Ён імкнуўся, каб у Празе канцэнтраваліся найбольш актыўныя і вядомыя палітычныя дзеячы.

Згодна з інфармацыяй, якая была апублікавана на старонках "Віленскага Кур'ера", колькасць беларусаў на вучобе толькі ў Карлавым універсітэце ў Празе ў 1920/21 навучальным годзе складала два чалавекі, у 1921/22 — 10, у 1922/23 — 50, у 1923/24 — 90, у 1924/25 — 110 і ў 1925/26 навучальным годзе — 100 чалавек⁴. Безумоўна, гэтае статыстыка можа быць няпоўнай, паколькі студэнты з памежных беларуска-ўкраінскіх тэрыторый не заўсёды пазначалі, што з'яўляюцца беларусамі. Да таго ж, даныя адносяцца да буйнейшага ў Чэхаславакіі Карлава ўніверсітэта, а беларусы вучыліся і ў іншых ВНУ. Беларускія студэнты асабліва актыўна супрацоўнічалі з украінскім студэнцтвам, прымалі ўдзел у яго мерапрыемствах, публікавалі свае матэрыялы на старонках украінскай прэсы.

Важную ролю ў кантактах беларусаў і ўкраінцаў у Чэхаславакіі адыгрывалі ўкраінскія навучальныя установы, маладзёжныя аб'яднанні і гурткі, у якіх вучыліся і прымалі актыўны ўдзел беларускія эмігранты. Студэнты-беларусы атрымлівалі адукацыю ва Украінскім вышэйшым педагагічным інстытуце імя М. Драгаманава (Прага), Украінскай гаспадарчай акадэміі (Падэбрады), Украінскім тэхніка-гаспадарчым інстытуце (Падэбрады) і філіяле Украінскага сацыялагічнага інстытута (Прага).

Самай вядомай навучальнай установай украінцаў у Чэхаславакіі можна лічыць Украінскі вольны ўніверсітэт (УВУ), які дзейнічаў у Празе з 23 кастрычніка 1921 г. да 1945 г. У яго складзе былі два факультэты — філасофіі і права, прычым першы падзяляўся на два аддзяленні: гістарычна-філалагічнае і прыродазнаўчае⁵. Лекцыі ва ўніверсітэце чыталіся на ўкраінскай мове, якую студэнты-беларусы добра разумелі. Асноўны кантынгент навучэнцаў складалі выхадцы з розных украінскіх рэгіёнаў, у першую чаргу Заходняй Украіны. Сярод студэнтаў было нямала

зацыі, Мікола Лаузіц падкрэсліваў значэнне прэсы: "Група беларускіх работнікаў Парыжу, абнавіўшы арганізацыйную працу, прыйшла да пераканання ў неабходнасці друкаванага слова. Згодна нашага даследвання, у Францыі нараховываецца праз 35 тысяч беларусаў, выключна з Заходняй Беларусі, арганізацыйна якія расьцярашаны ў 8—9 розных польскіх, украінскіх ды расейскіх арганізацыях"¹². Аднак у міжваенны час беларускія эмігранты не здолелі ажыццявіць свае планы па стварэнню агульнабеларускага распаўсюджанага эмігранцкага перыядычнага выдання. Спробы распачаць друкаванне прэсы ў Чэхаславакіі, Злучаных Штатах Амерыкі, Германіі, Францыі, Канадзе не знаходзілі шырокай падтрымкі з боку беларусаў замежжа.

Папулярнае перыядычнае выданне дыяспары магло б паспрыяць кансалідацыі беларускай эміграцыі. Падпіска на газету ці часопіс, распаўсюджванне прэсы, удзел у мерапрыемствах эмігрантаў, інфармацыя аб якіх публікавалася на старонках перыядычнага друку, — гэта тыя фактары, якія павінны былі аб'яднаць і актывізаваць прадстаўнікоў беларускай дыяспары. Аднак шырока распаўсюджвання і папулярныя газеты і часопісы беларускіх эмігрантаў з'явіліся за мяжой толькі пасля Другой сусветнай вайны.

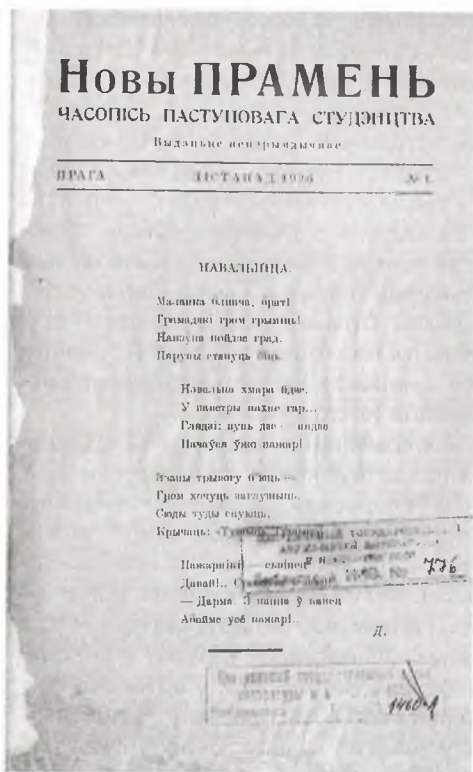
Беларусы замежжа ставілі сабе ў прыклад палітычную і культурную актыўнасць украінцаў. Асабліва часта ў эмігранцкіх публікацыях падкрэслівалася наяўнасць вялікай колькасці адукаваных людзей ва ўкраінскай дыяспары і недахоп інтэлігенцыі сярод беларусаў замежжа. Так, у часопісе "Рэха", што выдаваўся ў Парыжы, у рэдакцыйным артыкуле "Беларуская эміграцыя і Беларусь" у 1938 г. адзначалася: "Зусім слушна, што беларуская эміграцыя знаходзіцца ў непараўнаўча горшых умовах ніж іншыя эміграцыі, у адношэнні нават кадраў інтэлігенцыі, што еўрапейскія ўніверсітэты не нараховываюць нават у купе дзесяці беларускіх студэнтаў, як то маецца паўсюду ў украінцаў"¹³. Безумоўна, прыведзеная тут лічба колькасці беларускіх студэнтаў значна заніжана. Магчыма, гэта свядомы прыём аўтараў, закліканы звярнуць увагу чытачоў на параўнальна невялікую колькасць беларускага студэнцтва. Украінская дыяспара сапраўды мела больш інтэлігенцыі, што, безумоўна, станоўча ўплывала на яе дзейнасць і актыўнасць усёй эміграцыі.

Агульнай тэмай для беларускай і ўкраінскай прэсы замежжа стала крытыка палітыкі ІІ Рэчы Паспалітай у дачыненні Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны. Аўтары перыядычных выданняў эмацыянальна апісвалі палітычную, эканамічную і культурную дыскрымінацыю беларусаў і ўкраінцаў у гэтай дзяржаве. Агульныя пазіцыі ядналі беларускую і ўкраінскую эміграцыю. У артыкуле "З студэнскага жыцця", апублікаваным у часопісе "Рэха" ў 1938 г., гаворка ідзе пра аднолькавыя праблемы беларускага і ўкраінскага студэнцтва. У матэрыяле распавядаецца, што беларусаў і ўкраінцаў спачатку (у 1922 г. — В.К.) прынялі ў міжнародную студэнцкую арганізацыю, а

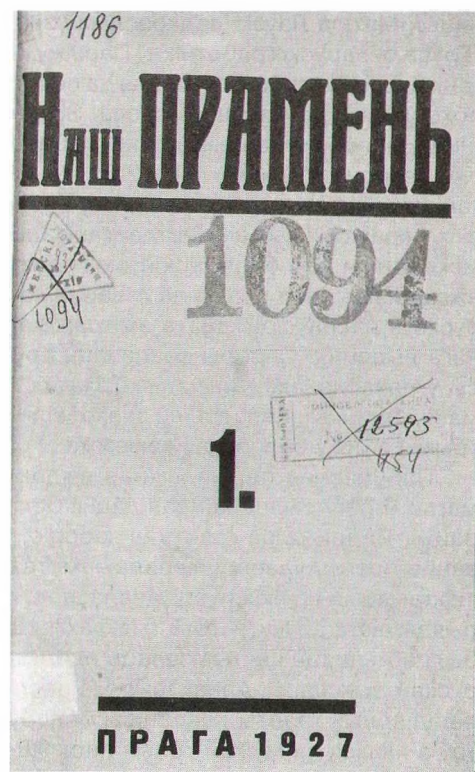
ў 1938 г. выключылі з яе па ініцыятыве палякаў. Аўтар артыкула, які падпісаўся псеўданімам "Студэнт", растлумачыў сваім чытачам: "Беларуская-ж і ўкраінская студэнства, з акупаваных зямель Польшчай і іншых беларускіх студэнскіх асяродкаў раскіданых па розных універсітэтаў Еўропы, глядзела на С.І.Е. (Міжнародную студэнцкую канферэнцыю. — В.К.) з другога боку. Ім хадзіла, галоўным чынам, знаёміць студэнтства свету з беларускім вызвольным рухам"¹⁴. У артыкуле гаварылася, што беларускія і ўкраінскія студэнты атрымалі ў міжнароднай студэнцкай арганізацыі падтрымку балгараў, сербаў, немцаў, англічан, амерыканцаў, а іх выключэнне з арганізацыі з'яўляецца несправядлівым.

Праблема дыскрымінацыі нацыянальных меншасцей яднала прадстаўнікоў не толькі палітычнай, але і эканамічнай беларускай і ўкраінскай эміграцыі. Беларусы разам з украінцамі пратэставалі супраць прыцягнення польскім урадам правоў насельніцтва Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны. Нават загалюкі некаторых артыкулаў беларускай прэсы падкрэсліваюць зацікаўленасць беларусаў у справах украінскай дыяспары. Напрыклад, у артыкуле "Беларусы на ўкраінскіх мітынгх пратэсту"¹⁵, апублікаваным у 1931 г. у Чыкага ў газеце "Белорусская трибуна", распавядаецца пра арганізаваныя ўкраінцамі ЗША выступленні супраць праследавання польскім урадам украінцаў у Заходняй Украіне. Беларускія эмігранты падзялялі абурэнне ўкраінцаў палітыкай польскіх улад на тэрыторыях Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны, таму прынялі актыўны ўдзел у мерапрыемствах украінцаў. Тэматыка агульных палітычных мерапрыемстваў таксама закранута ў артыкулах "Мітынг у Чикаго"¹⁶ і "Дружественный банкет"¹⁷ газеты "Белорусская трибуна", "Урачыстая акадэмія"¹⁸ часопіса "Iskry Skaryny" і г. д. У гэтых публікацыях не раз падкрэслівалася, што беларускія эмігранты далучаліся да дзейнасці ўкраінскай дыяспары, мелі падобныя палітычныя перакананні з яе прадстаўнікамі.

На аснове матэрыялаў беларускай эмігранцкай перыёдыкі можна зрабіць выснову і пра неабякаванасць украінцаў да беларусаў замежжа. Украінскія эмігранты часта запрашалі беларусаў прыняць удзел у іх мерапрыемствах, самі ўдзельнічалі ў беларускіх мітынгх і святах, дапамагалі эканамічна, давалі парады, спрыялі актывізацыі арганізацыйнай работы. Тыповай публікацыяй можна лічыць артыкул "Украинские политики интересуются белорусским делом" газеты "Белорусская трибуна". У ім распавядаецца пра візіт у Чыкага групы вядомых дзеячаў украінскай эміграцыі з Канады і краін Еўропы, сярод якіх былі рэдактары вядомых украінскіх эмігранцкіх перыядычных выданняў "Свабода" А.Рэвюк і "Народная воля" М.Цяглінскі, палітыкі (В.Свістун, М.Січынскі) і мецэнаты (Я.Макагон, А.Грыбіўскі). Украінцы пазнаёміліся з дзейнасцю беларускай дыяспары ў ЗША. Аўтар артыкула падкрэслівае важныя вынікі беларуска-ўкраінскіх кантактаў: "Редакторы выразили пожелание, чтобы белорусские организации в Со-

Тытульная старонка часопіса «Новы Прамень».

Тытульная старонка часопіса «Наш Прамень».

единённых Штатах сообщали редакциям украинских газет о своей деятельности: страницы украинских газет охотно будут предоставлены всестороннему освещению белорусского возрождения в Америке"¹⁹. Украинцы сапраўды дапамаглі беларускай дыяспары, пачалі публікаваць беларускія рубрыкі ў сваіх перыядычных выданнях, такіх як "Свабода", "Канадский гудок", "Україна".

Ва ўмовах, калі перыядычны друк украінскай дыяспары быў значна больш распаўсюджаны за беларускі, матэрыялы на старонках украінскіх газет і часопісаў маглі кампенсаваць недахоп беларускай прэсы на Захадзе. Пасля публікацыі ў "Белорусской трибуне" матэрыялу аб намеры ўкраінцаў асвятляць беларускае пытанне ўкраінская газета "Свабода" пачала сістэматычна друкаваць артыкулы пра навіны ў Беларусі²⁰. Наяўнасць ва ўкраінскай газеце беларускай рубрыкі сведчыць пра папулярнасць выдання сярод беларускіх эмігрантаў, бо менавіта для іх спецыяльна публікаваліся матэрыялы пра дзейнасць беларускай дыяспары.

Украінская газета "Свабода" не была адзіным выданнем, якое рыхтавала да друку беларускую рубрыку. У беларускай эмігранцкай прэсе ёсць звесткі, што распаўсюджаная ў Злучаных Штатах Амерыкі штотыднёвая газета "Україна" таксама адводзіла свае старонкі пад артыкулы пра дзейнасць беларусаў на Захадзе і пра навіны на радзіме²¹. Аднак беларускія матэрыялы не заўсёды мелі поспех у чытачоў, часам выдаўцы ўкраінскай прэсы не атрымлівалі ніякіх водгукаў на артыкулы беларускай рубрыкі. Напрыклад, ва ўкраінскай газеце "Канадский гудок" з'явілася рубрыка "Беларускі куток" на беларускай

мове, але рэдакцыя не ўбачыла вялікай цікавасці чытачоў да артыкулаў, таму і саму рубрыку хутка прыбрали²². Папулярнасць беларускіх артыкулаў на старонках прэсы ўкраінскай дыяспары была звязана з распаўсюджанасцю і тэматычным кірункам пэўнай газеты ці часопіса, а таксама краінай, дзе выходзіла перыядычнае выданне.

Ёсць падставы меркаваць, што ўкраінскія эмігранты таксама чыталі беларускую прэсу. Напрыклад, у газеце "Белорусская трибуна" была змешчана абвестка спецыяльна для беларусаў і ўкраінцаў, у якой распавядалася пра аднаго з кандыдатаў у гарадскую думу г. Чыкага²³. У аб'яве падкрэслівалася, што названы кандыдат будзе абараняць правы беларусаў і ўкраінцаў.

Даследуючы беларуска-ўкраінскія сувязі эмігрантаў у міжваенны час, важна звярнуць увагу і на іх адлюстраванне ў прэсе ўкраінскай дыяспары. Так, украінцы значна радзей публікавалі матэрыялы пра агульныя з беларусамі праекты і мерапрыемствы, што тлумачылася больш актыўным жыццём у асяроддзі ўкраінскай эміграцыі. Для колькаснай і дынамічнай дыяспары ўкраінцаў кантакты з беларусамі мелі меншае значэнне, чым для беларусаў кантакты з ўкраінцамі.

Аналізуючы прэсу беларускай эміграцыі, неабходна ўлічваць, што сярод эмігранцкіх перыядычных выданняў беларусаў былі газеты і часопісы як правага, так і левага палітычнага кірунку. Прасавецкая прэса беларускага замежжа ў міжваенны перыяд выходзіла ў Аргенціне, Канадзе, Чэхаславакіі.

Адным з такіх выданняў стаў часопіс для беларускіх студэнтаў "Прамень", які выйшаў з друку ў Празе ў маі 1926 г. Рэдактарам яго быў грамадзянін Чэ-

хаславакіі Іван Сэканіна. У бібліяграфіі В. і З. Кіпельяў пазначана, што І. Сэканіна быў таксама рэдактарам беларускамоўных часопісаў "Новы Прамень" (1926) і "Наш Прамень" (1927)²⁴. Часопісы І. Сэканіны спынілі сваё існаванне на першым жа нумары. Яны былі моцна палітызаваныя²⁵, прапагандавалі выключна станоўчыя бакі развіцця Савецкага Саюза, падрабязна разглядалі эканоміку Заходняй Беларусі, пісалі пра дыскрымінацыю польскімі ўладамі нацыянальных меншасцей.

Цікавым для даследавання ўплыву ўкраінскай эміграцыі з'яўляецца надрукаваны ў часопісе "Прамень" артыкул "Эміграцыя", падпісаны псеўданімам "Анты-Хронос". У ім гаварылася: "Галоўнай масай беларускай эміграцыі ў Празе, выключаючы безумоўна бэ-эн-эраўскіх міністраў, зьяўляецца вучачыся моладзь, прыехаўшая сюды з Польшчы, каб здабыць вышэйшую адукацыю. Гэтая моладзь, ня глядзячы на сваё пераважна сялянскае паходжанне, спачатку адносілася варожа да Савецкай Беларусі, дзякуючы выхаванню, атрыманаму ў школе ў дусе вузкага шавінізму. Узмацненню гэтых настрояў шмат спрыяла тая антысавецкая расейска-ўкраінская эмігранцкая атмасфера, у якую прыйшлося тут акунціцца"²⁶. Аўтар матэрыяла падкрэслівае важнасць уплыву ўкраінскай дыяспары ў фарміраванні антысавецкіх настрояў беларусаў замежжа. Сама крытыка часопісам "Прамень" ўкраінскай эміграцыі дазваляе зрабіць выснову пра трывалыя кантакты паміж дзвюма дыяспарамі. У той жа час падкрэслім, што ва ўкраінскай дыяспары таксама былі палітычныя арганізацыі і перыядычныя выданні, такія як бюлетэн "Вперёд", якія прапагандавалі савецкую ідэю і выключна станоўча апісвалі савецкую краіну.

Беларуская эміграцыя на Захадзе ў міжваенны час актыўна супрацоўнічала з украінскай дыяспарай, што знайшло адлюстраванне на старонках беларускай прэсы замежжа. Менавіта прэса дазваляе зрабіць выснову, што пра палітычныя, эканамічныя і культурныя сувязі беларускай і ўкраінскай дыяспар пісалі не толькі самі эмігранты. Так, хрысціянска-дэмакратычная газета "Беларуская крыніца" (Вільня. 1928, № 47) адзначала, што беларускія сяляне, якія ў пачатку XX ст. выехалі ў Злучаныя Штаты Амерыкі і Канаду, былі добраахвотна сустрэты там украінскай супольнасцю²⁷. Гэта яскрава сведчыць пра кантакты прадстаўнікоў эканамічнай хвалі беларускай і ўкраінскай эміграцыі.

Такім чынам, перыядычныя выданні беларускай дыяспары змяшчаюць інфармацыю, на аснове якой можна аналізаваць палітычныя, эканамічныя і культурныя сувязі беларускай і ўкраінскай эміграцыі ў міжваенны час. Дзейнасць украінскай дыяспары атрымлівала ў беларусаў станоўчыя ацэнкі, арганізацыйную працу ўкраінцаў яны ставілі сабе ў прыклад. Прадстаўнікі больш колькаснай, актыўнай і кансалідаванай украінскай эміграцыі аказвалі моцны ўплыў на беларускую супольнасць замежжа, запрашалі беларусаў на свае палітычныя і культурныя мерапрыемствы, давалі ім магчымасць атрымаць адукацыю

ва ўкраінскіх вышэйшых навучальных установах, рэалізавалі з беларусамі агульныя эканамічныя праекты. Цесным беларуска-ўкраінскім кантактам спрыяла блізкасць моў і падабенства ментальнага складу народаў. Выкарыстанне беларускіх перыядычных выданняў эмігрантаў у комплексе з іншымі дакументамі дазваляе больш поўна даследаваць уплыў дзейнасці ўкраінцаў на беларускую эміграцыю.

¹ Кіпель В., Кіпель З. Бібліяграфія беларускага друку на Захадзе: Часопісы, газеты. Нью-Йорк, 2004.

² Traczuk J., Traczuk J. Adnotowana bibliografia czasopism białoruskich lat 1918—1939 ukazujących się na Białorusi Zachodniej i emigracji. С. 252—373.

³ Там жа; Кіпель В., Кіпель З. Бібліяграфія беларускага друку на Захадзе: Часопісы, газеты.

⁴ Мірачыцкі Л. Беларуская інтэлігенцыя на эміграцыі і чэшскае нацыянальнае адраджэнне // Беларусіка = Alba-ruthenica. Кн. 5. Культура беларускага замежжа; Беларуская-амерыканскія гістарычна-культурныя ўзаемадачынненні / Рэд. У. Конан, А. Мальдзіс. Мн., 1995. С. 113.

⁵ Винар Б. Матэрыялы до історіі эканомічных даслідів на эміграцыі (1919—1964). Мюнхен — Нью-Йорк, 1965. С. 15.

⁶ Трошинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ, 1999. С. 211.

⁷ Савка М. Українська еміграційна преса у Чехословацькій Республіці (20—30-ті рр. ХХ ст.): історико-бібліографічне даслідження. Льві, 2002. С. 5.

⁸ Чмаравя М. І. Шляхі ўзаемага пазнання: беларуская літаратура ў Чэхаславакіі (1920—1945). Магілёў, 2004. С. 10.

⁹ Прамень. 1926, № 1. С. 31.

¹⁰ Ст-іч. Абвешчаньне незалежнасці Беларусі ў святле ідэі гаспадарска-вядзенскай // Беларускі студэнт. 1923, № 4—5. С. 5.

¹¹ Traczuk J., Traczuk J. Adnotowana bibliografia czasopism białoruskich lat 1918—1939 ukazujących się na Białorusi Zachodniej i emigracji. С. 336.

¹² Лауціц М. Адозва // Бюлетэн "Хаўрусу" беларускіх работнікаў у Францыі. 1937, № 1. С. 1.

¹³ Рэдакцыя "Рэха". Беларуская эміграцыя і Беларусь // Рэха. 1938, № 2. С. 5.

¹⁴ Студэнт. 3 студэнскага жыцця // Там жа. С. 18.

¹⁵ Беларусы на ўкраінскіх мітынгх пратэсту // Белорусская трибуна. 1931, № 5. С. 4.

¹⁶ Митинг в Чикаго // Белорусская трибуна. 1928, № 2. С. 4.

¹⁷ Дружественный банкет // Там жа. С. 4.

¹⁸ Урачыстая акадэмія // Iskry Skaryny. 1935, № 5. С. 86.

¹⁹ Украинские политики интересуются белорусским делом // Белорусская трибуна. 1931, № 5. С. 3.

²⁰ Кіпель В. Беларусы ў ЗША. Мн., 1993. С. 276.

²¹ Украіна // Белорусская трибуна. 1931, № 5. С. 2.

²² Семёнова Л. Н. Страницы истории белорусской диаспоры в Канаде в первой половине ХХ в. // Иппокрена: научно-методический журнал Института парламентаризма и предпринимательства. Мн., 2007. С. 57.

²³ Белорусская трибуна. 1931, № 5. С. 3.

²⁴ Кіпель В., Кіпель З. Беларускі друк на Захадзе. Бібліяграфія. Нью-Йорк — Варшава, 2006. С. 621—624.

²⁵ Чмаравя М. І. Беларуская літаратура ў Чэхаславакіі (1920—1945): Дыс. ... канд. філал. навук: 10.01.01; 10.01.03. Мн., 2002. С. 22.

²⁶ Анты-Хронос. Эміграцыя // Прамень. 1926, № 1. С. 30.

²⁷ Мірачыцкі Л., Сяргеева Г. Беларуская-ўкраінскія культурныя сувязі ў замежным свеце // Українська еміграція. Історія і сучасність. Матэрыялы міжнар. наук. конфер. / Упоряд. Ю. Сливка. Львів, 1992. С. 367.